

บทที่ 5

รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ

การให้บริการทางการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น มีรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งในแต่ละรูปแบบก็มีความสำคัญ และจำเป็นที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นในการเข้ารับการศึกษาของเด็กแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาสำหรับคนพิการไว้ว่า คนพิการมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และมีสิทธิเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และความต้องการจำเป็นของบุคคลนั้น รวมถึงได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ

1. การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเฉพาะความพิการ

การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเฉพาะความพิการ เป็นรูปแบบในการให้การศึกษาโดยจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่งหรือหลายประเภท โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะประเภทความพิการแต่ละประเภทโดยจัดในทุกระดับตั้งแต่ชั้นเรียนเตรียมความพร้อมก่อนประถมศึกษา และมีธยมศึกษา มีทั้งการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ มีการจัดทำหลักสูตรเฉพาะประเภทความพิการที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละกลุ่มมีการจัดการโปรแกรมการศึกษาเฉพาะบุคคล การมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีสื่อ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่เพียงพอและมีคุณภาพ

2. การจัดการศึกษาโดยศูนย์การศึกษาพิเศษ

ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำเขตการศึกษา จำนวน 13 แห่ง ทำหน้าที่บริหารจัดการการศึกษาเพื่อคนพิการ ทำหน้าที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และดูแลงานวิชาการการศึกษาพิเศษ ส่วนศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ทำหน้าที่ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการ และครอบครัว และเตรียมความพร้อมแก่คนพิการ รวมทั้งการดำเนินการคัดแยก พื้นฟูสมรรถภาพ และส่งต่อคนพิการไปยังสถานศึกษา การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษ เป็นการจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการและครอบครัว และเตรียมความพร้อมแก่เด็กพิการวัยก่อนเข้าเรียนหรือผู้พิการภายหลังก่อนส่งกลับไปเรียนร่วม โดยศูนย์ศึกษาระดับจังหวัดและระดับเขตการศึกษา

บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ แบ่งได้เป็น 3 หน่วยงาน คือ

1.1 บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษแห่งชาติ มีดังนี้

- 1.1.1 วางแผน จัดทำงบประมาณ และกำกับดูแลการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
- 1.1.2 เป็นศูนย์กลางข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาเพื่อคนพิการ
- 1.1.3. วิจัย และพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการศึกษา สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์

สำหรับคนพิการ

- 1.1.4. พัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรที่จัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
- 1.1.5. จัดระบบส่งต่อคนพิการ ประสานงานการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
- 1.1.6. จัดระบบเทียบโอนการศึกษาสำหรับคนพิการ
- 1.1.7. จัดทำเกณฑ์มาตรฐาน คุณภาพการศึกษาสำหรับคนพิการ
- 1.1.8. กำกับดูแลการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด โรงเรียนเฉพาะความพิการและหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ

1.2 บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษเพื่อคนพิการเขตการศึกษา

- 1.2.1. วางแผน กำหนดนโยบายแผนงานการจัดการศึกษาพิเศษ ให้สอดคล้องกับนโยบาย การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการแห่งชาติ
- 1.2.2. เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาเพื่อคนพิการ ระดับ เขตการศึกษา
- 1.2.3. วิจัยและพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการศึกษา สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์ สำหรับคนพิการทุกประเภท
- 1.2.4. พัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรที่จัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
- 1.2.5. จัดระบบส่งต่อคนพิการ ประสานงานและกำกับดูแลการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการใน เขตพื้นที่
- 1.2.6. นิเทศ ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ
- 1.2.7. ทำหน้าที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดในจังหวัดที่ตั้ง

1.3 บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด

- 1.3.1. นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
- 1.3.2. จัดทำและจัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา
- 1.3.3. เป็นศูนย์ข้อมูล รวมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาเพื่อคนพิการในพื้นที่
- 1.3.4. ประสานงานด้านการศึกษาเพื่อคนพิการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 1.3.5. ให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและการเตรียมความพร้อมคนพิการ
- 1.3.6. จัดระบบส่งต่อคนพิการและสร้างเครือข่ายการทำงานกับสถานศึกษา โรงเรียนและ ชุมชนในพื้นที่
- 1.3.7. จัดระบบสนับสนุนการเรียนการสอน จัดสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก
- 1.3.8. ส่งเสริม ประสานและร่วมจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลให้แก่คนพิการ
- 1.3.9. จัดทำรายงานการจัดการศึกษาคนพิการในจังหวัด

3. การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม

การเรียนร่วม หมายถึงการจัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าไปในระบบการศึกษาทั่วไป การ เรียนร่วมในแนวคิดใหม่เป็นความร่วมมือและรับผิดชอบร่วมกัน (Collaboration) ระหว่างครูทั่วไปและครู การศึกษาพิเศษในโรงเรียน เพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนและบริการต่างๆ ให้กับนักเรียนในความดูแล การเรียนร่วม อาจจัดได้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1) ชั้นเรียนปกติเต็มวัน นักเรียนเรียนในชั้นปกติเต็มเวลา โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้นและนักเรียนไม่ได้รับการบริการทางการศึกษาพิเศษโดยตรง แต่ครูทั่วไปและเด็กได้รับการทางอ้อม

ก. บริการทางอ้อมสำหรับครู ได้แก่ การฝึกอบรมครูประจำการในเรื่องต่างๆ เช่น เทคนิคการสอนเด็กที่มีปัญหาทางการการเรียนรู้ บริการครูการศึกษาพิเศษช่วยครูพิเศษ อธิบายให้ความรู้กับนักเรียนทั่วไปเกี่ยวกับความพิการ เพื่อสร้างเจตคติเชิงบวกและให้เกิดการยอมรับเพื่อนพิการ ครูการศึกษาพิเศษอาจร่วมประชุมกับครูประจำชั้นเรียนต่างๆ ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความพิการ

ข. บริการทางอ้อมสำหรับนักเรียน เด็กพิเศษอาจได้รับการ สื่อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ได้รับการตรวจวัดการเห็นและการแก้ไขโดยอาจต้องใส่แว่นหรือใช้แว่นขยาย หรือการตรวจประเมินทางจิตวิทยา การบริการล่ามภาษามือ เป็นต้น สำหรับเด็กทั่วไปอาจได้รับการฝึกอบรมจากครูการศึกษาพิเศษเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสอน(peer tutor) ในชั้นเรียน

2) ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการปรึกษาหารือ นักเรียนเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มวัน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่มีผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ทั้งในเรื่องการศึกษาปกติและการศึกษาพิเศษร่วมให้การปรึกษาหารือ เช่น นักจิตวิทยา ครูการศึกษาพิเศษซึ่งเป็นครูเดินสอน หรือครูการศึกษาพิเศษซึ่งทำหน้าที่ เป็นครูสอนเสริมในโรงเรียน บุคคลเหล่านี้จะไม่สอนเด็กโดยตรง แต่ทำหน้าที่เป็นผู้คอยแนะนำช่วยเหลือครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชาและจัดหาบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อให้การเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ

3) ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการครูเดินสอน นักเรียนเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาโดยอยู่ในความรับผิดชอบของครูประจำชั้น แต่ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนโดยตรงจากครูเดินสอน ตามตารางที่กำหนดหรือเมื่อมีความจำเป็น ครูเดินสอนอาจเป็นนักกายภาพบำบัด นักกิจกรรมบำบัด ครูแก้ไขการพูดหรือครูการศึกษาพิเศษที่เดินทางไปให้บริการตามโรงเรียนต่างๆแก่เด็กพิการทั้งในและนอกห้องเรียน นอกจากนี้ยังให้บริการช่วยเหลือแก่ครูปกติโดยตรงด้วย เช่น ช่วยครูปกติในกรณีที่เด็กบางคนต้องการการสอนเสริม หรือปรับพฤติกรรม

4) ชั้นเรียนปกติเต็มวันและบริการสอนเสริม นักเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลาโดยอยู่ในความรับผิดชอบครูประจำชั้น แต่ได้รับการสอนเพิ่มเติมหรือสอนเสริมจากครูการศึกษาพิเศษที่ประจำที่ห้องสอนเสริมตามกำหนดตารางการเรียน โดยให้นักเรียนมาเรียนกับครูสอนเสริมบางเวลาและบางวิชา ครูสอนเสริมอาจสอนเนื้อหา หรือทักษะที่เด็กต้องการเป็นพิเศษ เช่น ทักษะการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว (Orientation & Mobility หรือ O&M) สำหรับเด็กตาบอด หรือภาษามือสำหรับเด็กหูหนวก โดยอาจสอนเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มเล็กๆ ในปัจจุบันครูสอนเสริมจะใช้เวลาสอนเด็กร่วมกับครูในชั้นเรียนมากกว่าที่จะนำเด็กออกมาสอนในห้องสอนเสริม

5) ชั้นเรียนพิเศษและชั้นเรียนปกติ นักเรียนเรียนชั้นเรียนพิเศษและเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติมากขึ้นตามความเหมาะสมโดยอาจเรียนร่วมในบางวิชา เช่น พลศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรี – นาฏศิลป์ การงานพื้นฐานอาชีพ จริยศึกษา ครูการศึกษาพิเศษและครูปกติร่วมการทำงานร่วมกันรับผิดชอบ รูปแบบนี้จัดทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

6) ชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ นักเรียนเรียนในชั้นเรียนพิเศษในเวลาพร้อมกับเพื่อนพิการ ประมาณ 5-10 คน มีครูประจำชั้นเป็นผู้สอนเองทุกวิชา เด็กจะมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับเด็กทั่วไป เช่น การเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ การรับประทานอาหาร การไปทัศนศึกษา เป็นต้น

การจัดกิจกรรมเรียนรู้ทั้ง 6 รูปแบบ จะจัดแบบใดขึ้นอยู่กับบริบทความต้องการจำเป็นพิเศษวัน โดยจากหลายๆ ฝ่าย ได้แก่ ผู้ปกครอง ตัวเด็ก ผู้บริหาร ครู นักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณา

4. การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

การศึกษาแบบเรียนรวมเป็นการจัดการเรียนการสอนให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้อยู่ในชั้นเรียนปกติตลอดวันกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกันที่โรงเรียนการศึกษาทั่วไปการให้บริการช่วยเหลือสนับสนุนต่างๆ ต้องสนองตอบความต้องการของเด็กได้ ครูชั้นเรียนปกติคือ ตัวหลักในการรับผิดชอบเด็กพิการที่เรียนชั้นเรียนปกติ ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่หลักของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ในเชิงอุดมคติมักจะกล่าวนักเรียนทุกคนควรได้เรียนรวมกับเพื่อนๆ ในโรงเรียนการศึกษาทั่วไปแต่มีหลายคนที่คิดว่านักเรียนบางคนอาจไม่เหมาะกับการเรียนรูปแบบนี้ เพราะเด็กอาจไม่ได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่หากเรียนที่ชั้นเรียนปกติ สำหรับการศึกษาแบบเรียนรวม เด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องได้รับประโยชน์จากการอยู่ในชั้นเรียนปกติไม่ใช่การที่ต้องเก็บเด็กไว้กับเด็กปกติ และการศึกษาแบบเรียนรวมเป็นรูปแบบการให้บริการทางการศึกษาที่ใหม่กว่าการเรียนรวม ซึ่งคำว่า “การเรียนรวม ” นั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นคำใหม่สำหรับวงการศึกษานในบ้านเรา และยังเมื่อมองวิธีการจัดการแล้ว คุณครูหลายคนอาจจะพบว่ายิ่งใหม่กว่าที่คิดไว้เสียอีก คำว่าการเรียนรวมนี้ เป็นการจัดการเรียนการสอน โดยให้เด็กที่มีความบกพร่องหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนรวมกับเด็กปกติโดยมีการช่วยเหลือสนับสนุนให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเพื่อนๆ ที่เป็นเด็กปกติ การช่วยเหลืออาจมีหลายระดับ เริ่มตั้งแต่การปรับสิ่งแวดล้อมง่ายๆ เช่น การจัดที่นั่งให้อยู่ใกล้ครู ที่นั่งที่ห่างไกลสิ่งรบกวนที่ทำให้เด็กวอกแวกได้ง่าย เช่น ใกล้ประตู หน้าต่าง การยืดขยายเวลาในการทำงานที่มอบหมาย หรือการสอบ การปรับสื่ออุปกรณ์การสอนให้ชัดเจนมากขึ้น ตลอดไปจนถึงการช่วยเหลือที่ซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การปรับหลักสูตร การปรับเนื้อหาที่สอน การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล การมีครูผู้ช่วยในการช่วยเหลือในชั้นเรียน เป็นต้น ซึ่งในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษแบบเรียนรวมนี้ เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้เรียนรู้กับเพื่อนในวัยเดียวกัน

แนวคิดหลัก (Major Concepts) ซึ่งนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรวม ดังนี้

1. โอกาสที่เท่าเทียมกัน (Equal Opportunity) ในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมนี้ ครูจะต้องมีความเชื่อว่า เด็กทุกคนต้องมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน
2. ความหลากหลาย (Diversity) คงเป็นไปได้เลยที่จะเห็นว่าทุกคนเหมือนกัน การจัดการศึกษาที่ดี ควรคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล เชื่อว่า ทุกคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน เด็กทุกคนในชั้นเรียนก็มีความศักยภาพที่แตกต่างกัน เช่น เด็กคนนี้อาจเก่งดนตรี แต่เด็กคนนั้นอาจเก่งด้านภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ ทุกคนควรยอมรับความแตกต่างของกันและกันด้วย
3. การยอมรับความแตกต่าง (Individual differences) ถ้าเราเชื่อว่า เด็กทุกคนในห้องเรียนมีความแตกต่างกัน ไม่มีใครที่เหมือนกันสักคนเดียว ถ้าเราเชื่อเช่นนี้ เราก็สามารถยอมรับความแตกต่างของเด็กแต่ละคนในชั้นได้
4. เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน (Mutual Respect) เด็กควรได้รับการปลูกฝังให้เคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น ถ้าสามารถทำเช่นนี้ได้ เด็กทั้งที่เป็นเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะมาโรงเรียนอย่างมีความสุข ไม่มีการล้อเลียนหรือการกลั่นแกล้งกันที่ทำให้เพื่อนเกิดความอับอาย อย่างไรก็ตาม ครูต้องเป็นตัวแบบที่ดี (Role Model) ของเด็กทุกคน
5. สิ่งแวดล้อมที่มีความจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment) ให้โอกาสเด็กที่

มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียนหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่เป็นเด็กปกติ ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นปกติมากที่สุด ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนรู้ทักษะทางวิชาการและสังคมไปด้วยกัน (ผดุง อารยะวิญญู และ วาสนา เลิศศิลป์. 2550)

5. การจัดการศึกษาโดยสถานพยาบาล

ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง โรงพยาบาลชลบุรี ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาโดยสถานพยาบาล ไว้ว่า ความเป็นมา ด้วยรัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพ ของระบบราชการการพัฒนาประเทศโดยรวม เพื่อให้สามารถแข่งขันเชิงเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศ ทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการกระจายความเจริญออกสู่ชนบทด้วย จึงประกาศให้ปีพุทธศักราช 2538 เป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาและนักเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ได้ทรงใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสร้างเสริมศักยภาพของประเทศไทยในการแข่งขันระดับภูมิภาค และระดับโลก การดำเนินโครงการปีแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศไทยนั้น รัฐบาลได้มอบหมายให้ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ เป็นแกนกลางประสานกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานแนวพระราชดำริ นำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการพัฒนาประเทศ หลายประการ โดยอย่างยิ่งต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม เช่นเด็กที่อาศัยในชนบทและผู้พิการ ศูนย์เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติจึงได้ร่วมมือกับสมาพันธ์เทคโนโลยีสารสนเทศแห่งประเทศไทย จัดทำโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากการจัดการเรียนการสอนเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล จำเป็นต้องมีหน่วยงานที่ให้บริการ ซึ่งดำเนินงานโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล มีหน่วยงานต่างๆ ที่จัดการศึกษาหลายหน่วยงาน บางแห่งได้หยุดดำเนินการแล้ว มีหน่วยงานหลักที่ดำเนินโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล คือ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2551:ระเบียบวาระการประชุม) ได้ดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กกลุ่มนี้ให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ซึ่งได้มอบหมายให้ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษาและศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัด ดำเนินการร่วมกับโรงพยาบาลจัดตั้งโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังใน โรงพยาบาลในจังหวัดที่มีเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลขึ้นในปัจจุบัน ได้ดำเนินการจัดตั้งโครงการศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาลต่างๆ แล้ว ประกอบด้วย ศูนย์การเรียนรู้ในกรุงเทพ และศูนย์การเรียนรู้ต่างจังหวัด ได้แก่ โรงพยาบาลสงขลา โรงพยาบาลพระพุทธชินราช โรงพยาบาลเชียงใหม่ โรงพยาบาลขอนแก่น โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ โรงพยาบาลมหาสารคามนครราชสีมา โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา โรงพยาบาลธัญญลักษณ์ และโรงพยาบาลพระจอมเกล้า โรงพยาบาลชลบุรี เป็นต้น

โดยมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ
2. การจัดสื่อการเรียนการสอนตามสภาพการเจ็บป่วยของเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง
3. ประสานงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อส่งต่อเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังกับหน่วยงานอื่นๆ
4. วางแผนกำหนดนโยบายแผนงาน การจัดการศึกษาและการปฏิบัติเน้นเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังเป็น

ศูนย์กลาง

5. การจัดทำรายงานด้านการศึกษาให้เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในเขตพื้นที่การศึกษา

6. การจัดสนับสนุนสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกการบริการให้เด็ก
เจ็บป่วยเรื้อรัง

7. การนิเทศและการติดตามผล เพื่อประเมินการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง

8. การฝึกอบรมบุคลากรเพื่อจัดการศึกษาให้เด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง

การดำเนินการต่างๆ มีแต่ละศูนย์การเรียนที่จัดขึ้นมีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทของ
แต่ละแห่ง ซึ่งสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2548 : 18) จำเป็นต้องได้รับการร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ
ที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้

1. เพื่อสอนเสริมให้เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ได้มีโอกาสเรียนต่อเนื่อง ได้ทบทวนวิชาที่
เรียนและมีโอกาสสอบเลื่อนชั้น

2. เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายและสมอง ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กป่วย เช่น การ
ช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

3. เพื่อช่วยในด้านสุขภาพจิต โดยมีกิจกรรมนันทนาการที่ให้ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายจิตใจ
และได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

5. เพื่อให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมการปรับพฤติกรรมจากกิจกรรมและเพื่อนๆ ใน
ห้องเรียน

การจัดในสถานพยาบาล ในเด็กที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ และเจ็บป่วยเรื้อรังซึ่งต้องได้รับการดูแล
รักษาในสถานพยาบาลเป็นระยะเวลาหนึ่ง อาจจัดการศึกษาในสถานพยาบาลไปพร้อมๆ กับการฟื้นฟูทาง
การแพทย์ซึ่งอาจจัดได้ในรูปแบบดังนี้

1) สอนเป็นรายบุคคลตามเตียงผู้ป่วย เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ป่วยที่ไม่
สามารถเคลื่อนไหวจากเตียงผู้ป่วยได้

2) สอนเป็นกลุ่มเล็ก 2-3 คน

3) สอนในห้องเรียน เป็นการจัดการศึกษาพิเศษที่ผู้เรียนเรียนร่วมกันในห้อง
ประมาณ 5-10 คนในชั้นเรียนพิเศษ ในสถานพยาบาล โดยมีครูการศึกษาพิเศษเป็นผู้สอน และประสานงานกับ
โรงเรียนปกติที่เด็กเคยเรียนก่อนเข้ารับการศึกษา

4) แนะนำผู้ปกครอง เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเพื่อให้นักเรียนได้รับ
การช่วยเหลือจากผู้ปกครองให้ถูกวิธี เมื่อเด็กได้รับอนุญาตให้กลับไปพักที่บ้าน

6. การจัดการศึกษาโดยชุมชน

กลุ่มงานปฏิรูปการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ โดย
ครอบครัวชุมชนและองค์กรเอกชน ไว้ว่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 รับรองสิทธิการ
ทางการศึกษาของคนไทยทุกคน โดยการจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับ
การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การ
สื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มี
ผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ตามวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสีย

ค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง(มาตรา 10)

นอกจากนั้นได้กำหนดหลักการให้ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง(มาตรา 12) โดยกำหนดให้จัดในลักษณะศูนย์การเรียน รวมทั้งการได้รับสนับสนุนจากรัฐในวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมและความจำเป็น (มาตรา 18(3) มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 60 และมาตรา61) ครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ แก่คนพิการ ตั้งแต่การช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม การเตรียมความพร้อมการฝึกและส่งเสริมสมรรถภาพด้านต่างๆ การจัดให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพที่จำเป็นอย่างเหมาะสม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ รวมทั้งการสร้างโอกาสและพิทักษ์ปกป้องสิทธิต่างๆของคนพิการในความดูแล ชุมชน องค์กรเอกชน ซึ่งได้แก่ กลุ่มบุคคล ชมรม สมาคม มูลนิธิ ที่เกี่ยวข้องได้มีการจัดบริการด้านการศึกษาและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการมาเป็นเวลานาน และมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยมีรูปแบบ ระบบ แนวทางการจัดที่หลากหลาย แตกต่างกันไปตามลักษณะองค์กร โดยมีกลุ่มเป้าหมายตามประเภทความพิการ รัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องสนับสนุน ส่งเสริม และสร้างสรรค์ โดยเติมพลังด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ ครอบครัวและชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ในอันที่จะจัดกิจกรรมต่างๆให้กับคนพิการในความดูแล

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยครอบครัว ชุมชน มีการปฏิบัติในประเทศไทยมานานพอสมควร แต่ส่วนใหญ่จะเน้นเฉพาะการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ และการเตรียมความพร้อมพื้นฐานในรูปแบบที่เรียกว่า รูปแบบทางการแพทย์ (Medical Model) วิธีการทำงานจะเป็นในการปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเป็นส่วนใหญ่ (Expert Model) ในด้านการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 เน้นแนวความคิดมีส่วนร่วมของครอบครัวในการร่วมจัดการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ สามารถเป็นผู้จัดการศึกษาได้ สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการก็เช่นกัน ครอบครัว ชุมชน และสังคม มีบทบาทในการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทั้งลักษณะผู้ส่งเสริมการเรียนรู้และฟื้นฟูสมรรถภาพ และลักษณะผู้จัดการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมในเชิงการบริหาร การจัดการศึกษา การร่วมกิจกรรมต่างๆ (Partnership Model) ส่วนสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว มีหลายมาตรา อาทิ มาตรา 8(2) การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (6) การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

วิธีการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยชุมชน และองค์กรเอกชน มีหลายรูปแบบ เช่น

1. ชมรม สมาคม มูลนิธิ จัดบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มแก่เด็กพิการและครอบครัว รวมถึงบริการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยอาจจัดเต็มวันหรือบางช่วงเวลา

2. ชมรม สมาคม มูลนิธิ จัดศูนย์เด็กเล็ก เพื่อเตรียมความพร้อมเด็กพิการ

3. ชมรม สมาคม มูลนิธิ จัดในการเรียนการสอนในลักษณะชั้นเรียน ศูนย์การเรียน หรือโรงเรียน
4. ชมรม สมาคม มูลนิธิ จัดในลักษณะศูนย์เตรียมความพร้อมด้านอาชีพ
5. กรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดกลุ่มการเรียนและส่งครูอาสาเข้าไปสอน เน้นการเรียนรู้ตาม

หลักสูตรระดับต่างๆ(ภาครัฐร่วมกับภาคเอกชนดำเนินการ หรืออาจดำเนินการในพื้นที่ที่มีความพร้อม)

ในด้านชุมชน หรือองค์กรเอกชนที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีทั้งชมรม สมาคม และมูลนิธิ ซึ่ง มีจำนวนไม่มากนักที่จัดบริการการศึกษาอย่างเป็นกิจลักษณะ การกระจายบริการเชิงภูมิศาสตร์ ไม่ทั่วถึง และจัดเฉพาะบางประเภทความพิการ ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย การจัดการศึกษาขององค์กร จะจัดในลักษณะการเตรียมความพร้อมเด็กพิการ หรือ การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน การจัดสอนด้านอาชีพทั้งหลักสูตรระยะสั้น ระยะยาว รูปแบบการจัดการ อาจจัดในลักษณะโรงเรียนเอกชน หรือลักษณะศูนย์การเรียน โดยงบประมาณจากการบริจาคของผู้ปกครองหรือประชาชนทั่วไป

การเปิดโอกาสให้ชุมชน องค์กรเอกชนหรือ สถาบันทางสังคมมีสิทธิในการจัดการศึกษาเกิดจากแนวคิดประชาธิปไตยหรือเสรีภาพในการจัดการศึกษาที่เปิดให้ชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วม ประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 รับแนวคิดดังกล่าว มากำหนดเป็นแนวปฏิบัติในหลายมาตราซึ่งรวมถึงการจัดหลักสูตรท้องถิ่นด้วย สำหรับในชุมชนหรือองค์กรที่มีคนพิการอยู่จำนวนหนึ่ง อาจตั้งศูนย์การเรียนสำหรับกลุ่มคนพิการ หรือร่วมกับหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียน จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่คนพิการหรืออาจจะบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมเด็กพิการในชุมชน ในรูปแบบกลุ่มช่วยเหลือหรือศูนย์เด็กเล็กหรือศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กพิการ โดยมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ โรงเรียนเรียนร่วมหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง

7. การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

กลุ่มงานปฏิรูปการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาในลักษณะศูนย์การเรียน สำหรับกลุ่มคนพิการโดยจัดในลักษณะศูนย์การเรียน ครอบครัวหรือบ้านเรียน(Home School) ไว้ว่า นับเป็นแนวคิดที่น่าพิจารณา จาก รายงานการวิจัย “การจัดการศึกษาโดยครอบครัว” โดย กลุ่มงานปฏิรูปการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อมกราคม 2543 ได้ข้อสรุปดังนี้

1. การจัด “โรงเรียนในบ้าน” หรือ “Home School” เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีแบบแผน สำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกในครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้าน และมีพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ทำหน้าที่เป็นครูหรือผู้กำกับกิจกรรม”

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิด “Home School” ได้แก่ ปัญหาความไม่เหมาะสมของการศึกษาที่รัฐจัดให้ หรือปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาส่วนบุคคลของพ่อแม่ หรือ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งทำให้ผู้เรียนกำกับวิถีทางการเรียนรู้ของตนเอง ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และมัลติมีเดีย

3. มีงานวิจัย บ่งชี้ว่า เด็กที่เรียน “Home School” มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าเด็กทั่วไป และมีทักษะทางสังคมไม่ต่างจากเด็กทั่วไป และพบว่า คุณวุฒิหรือความรู้ทางวิชาครูของพ่อแม่ที่ทำการสอนไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว

4. ข้อกำหนดด้านกฎหมายของประเทศต่างๆ ในส่วน “Home School” มีประเด็น 5 ประเด็น

1. สถานภาพและแนวการจัดทะเบียน

2. คุณสมบัติของพ่อแม่
3. เนื้อหาสาระของหลักสูตร
4. การติดตามตรวจสอบและนิเทศการสอน
5. การสอบวัดมาตรฐานความรู้และการเทียบโอน

5. ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน “Home School” มีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความเชื่อ และแรงจูงใจของพ่อแม่แต่ละครอบครัวที่เข้ามาจัด มีทั้งแนวหลักสูตรที่คล้ายคลึงกับที่โรงเรียนจัดให้ หรือ หลักสูตร “สัมผัสชีวิต” ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการเรียนการสอน มีหลายแนว เช่น การสอนแบบมีตารางสอนและแผนการสอนที่ชัดเจน จนถึงการสอนแบบไม่มีโครงสร้างชัดเจน การวัดผล เน้นการวัดผลทางเลือก เช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินโครงการหรือกิจกรรม การจดบันทึกของพ่อแม่

6. การจัด “Home School” มีการสร้างเครือข่ายพ่อแม่ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ จึงทำให้เป็น องค์กรประสานงานระดับชาติหรือท้องถิ่น ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ

7. องค์กรรัฐ ทำหน้าที่ กำกับ สนับสนุน ตรวจสอบ โดยมีการสนับสนุนทั้งวิชาการและทรัพยากร

วิธีการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยครอบครัว มีหลายรูปแบบ เช่น

1. การจัดในลักษณะครอบครัวฝึกและเตรียมความพร้อมเด็กพิการตามคำแนะนำที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ
2. การจัดสอนลูกพิการ ด้วยตนเอง และนำเด็กไปทดสอบความรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศึกษานอกโรงเรียน
3. การตั้งกลุ่มการเรียนรู้ และลงทะเบียนกลุ่มการเรียนรู้กับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
4. การรวมกลุ่มครอบครัว โดยจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

การให้สิทธิแก่บุคคลและครอบครัวจัดการศึกษา นับเป็นทางเลือกสำหรับครอบครัวที่ต้องการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น ค่านิยม ทศนคติ สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละครอบครัว ในต่างประเทศถือว่าสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิในการเลือก (right to choose) ในครอบครัวที่มีคนพิการ โรงเรียนที่มีส่วนดำเนินการดังนี้

1. ที่โรงเรียนหรือศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดรับลงทะเบียนเพื่อให้เด็กได้รับสิทธิและการอุดหนุนต่างๆ
2. จัดกลุ่มการเรียนรู้แบบชั้นเรียน หรือเรียนทางไกล หรือเรียนด้วยตนเองตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการ

จากการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและชุมชน ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งเหล่านี้

1. ปรัชญาการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและชุมชนสำหรับคนพิการ ในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ เน้นการสร้างทางเลือกทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆที่เป็นข้อบกพร่อง ความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

2. ผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ มีสิทธิเทียบเท่ากับผู้เรียนระบบการเรียนอื่น รัฐ โดยกระทรวงศึกษาธิการพึงให้การสนับสนุน โดยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล

3. ขนาดของกลุ่มการเรียนรู้ ต้องมีขนาดเหมาะสม ไม่มีจำนวนผู้เรียนมากเกินไป เนื่องจากผู้เรียนมีความหลากหลายแตกต่างกัน

4. หลักสูตรการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้สำหรับคนพิการ ต้องยืดหยุ่น หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของแต่ละบุคคล จัดในลักษณะการศึกษา การพัฒนาศักยภาพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพควบคู่กันไป

5. จัดองค์กรหรือเครือข่ายการประสานงาน การช่วยเหลือสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม โดยอาจมอบหมายให้ศูนย์การศึกษาพิเศษเพื่อคนพิการจังหวัด กำกับ ดูแล ประสานงานและจัดการสนับสนุน

6. จัดระบบการช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้สำหรับคนพิการโดยครอบครัวและชุมชน

แนวทางการสนับสนุนจากภาครัฐ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางการสนับสนุน การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน ไว้หลายประการ ในมาตรา 13 14 60 โดยสรุปสาระได้ดังนี้

1. การสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลหรือรับผิดชอบ(มาตรา13(1) 14(1))

2. เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้หรือในความดูแลรับผิดชอบ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา13(2) 14(2))

3. การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา ตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 13(3) 14(3))

4. การจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน (มาตรา 60(1))

5. การจัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืม (มาตรา 60(2))

6. การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของกลุ่ม มาตรา 10 วรรค 2 (มาตรา 60(3))

7. การจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่นตามความเหมาะสมและความจำเป็น(มาตรา 61)

8. การจัดการศึกษาโดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย

ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 ได้ให้ความสำคัญกับคนพิการและได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยกำหนดให้สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน เป็นองค์กรหลักในการสร้างสังคมอุดมปัญญา เพื่อสร้างการศึกษาตลอดชีวิตให้กับประชาชนอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกลุ่มเป้าหมายพิเศษ (ศกพ.) ได้รับมอบหมายจากสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน ให้ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการ ตามประเภทความพิการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แบ่งไว้ 9 ประเภท คือ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ฯ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรม หรือ อารมณ์ บุคคลออทิสติก บุคคลพิการซ้อน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการซึ่งมีองค์ประกอบ

ที่สำคัญ 3 ประการ คือ คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิ การมีส่วนร่วมในสังคมด้วยความเสมอภาคและมีสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรค สิ่งที่สำคัญต้องปรับเปลี่ยนความคิดมุมมองคนพิการจากแนวเขตนานิยมหรือความเมตตาสงสาร เป็นคนพิการได้รับการสงเคราะห์บนพื้นฐานตามสิทธิ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า คนพิการทุกประเภทได้รับการศึกษาตลอดชีวิตที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมเพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ และกำหนดพันธกิจไว้ว่า มุ่งส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนขยายโอกาสด้านการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการ และพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้คนพิการเข้าถึงได้ รวมทั้งพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนระบบการบริหารจัดการเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งเน้นเพื่อ

1. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อแนะนำการประกอบอาชีพให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยการพึ่งพาตนเองได้ไม่เป็นภาระต่อครอบครัวสังคมและชุมชนและสามารถช่วยเหลือสังคมได้ตามโอกาสเต็มตามศักยภาพและความสามารถของคนพิการ

2. การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต เป็นการจัดการศึกษาแนะนำการดูแลและสร้างเสริมให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ ครอบครัว สังคมและชุมชน สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ปกติสุขเช่นคนปกติทั่วไป

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยให้ประชาชน ชุมชนร่วมกันรับผิดชอบและเห็นถึงความสำคัญในการฟื้นฟูพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเอง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ บูรณาการความรู้ ประสบการณ์ และทักษะอาชีพ เข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและชุมชนโดยรวม ทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ นำไปสู่สังคมที่เข้มแข็ง มีความเอื้ออาทรต่อกัน และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

การจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อคนพิการเป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการจัดการศึกษา การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนพิการ การจัดการศึกษานอกระบบสำหรับคนพิการ จัดเป็น 3 แนวทาง คือ สายสามัญ สายอาชีพ และกลุ่มสนใจ การจัดการศึกษานอกระบบ อาจจัดโดยหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ครอบครัว และชุมชน โดยสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับคนพิการได้ทั้งนี้ให้ประเมินแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แต่ละบุคคลเป็นผู้กำหนด

การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อคนพิการ เป็นการศึกษาที่จัดให้คนพิการได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ หรือตามศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสของคนพิการเอง หรือคนพิการที่ไม่อาจเรียนรู้หรือได้รับประโยชน์จากวิธีการเรียนด้วยระบบอื่นใด โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งความรู้ต่างๆ การจัดทั้ง 2 รูปแบบนี้มีหลักการร่วมกันคือ ไม่กำหนดอายุผู้เรียน หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลาย เหมาะสมกับความแตกต่างของคนพิการ และการส่งเสริมระบบเครือข่ายในการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ

การจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสทางการศึกษาเต็มตามของศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระในชุมชน เพื่อให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน และสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดการศึกษาให้กับคนพิการ 3 ระดับ คือ

- 1.1 ระดับประถมศึกษา
- 1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดยวิธีเรียน การศึกษานอกโรงเรียน มีรูปแบบการเรียนรู้ 7 รูปแบบคือ 1) การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) การเรียนรู้แบบทางไกล 4) การเรียนรู้แบบชั้นเรียน 5) การเรียนรู้ตามอัธยาศัย 6) การเรียนจากการทำโครงการ และ 7) การเรียนรู้แบบอื่น ๆ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลาย ๆ รูปแบบก็ได้

คุณสมบัติ การรับสมัครและการลงทะเบียนเรียนของนักศึกษาคนพิการ

1. รับนักศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทความพิการ โดยมีศักยภาพที่สามารถช่วยเหลือตนเองเบื้องต้นได้
2. มีความพร้อมที่จะสามารถรับรู้ เรียนรู้ได้
3. อายุ 16 ปีขึ้นไป
4. รับสมัครที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ทุกอำเภอ/ทุกจังหวัดทั่วประเทศ

นอกจากนั้น คนพิการที่มีความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ หรือประสบการณ์จากการทำงาน สามารถขอรับการประเมินเทียบระดับการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ โดยสมัครได้ที่สถานศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้เป็นสถานศึกษาที่ทำหน้าที่ประเมินเทียบระดับการศึกษา

ประโยชน์ที่ผู้รับบริการ จะได้รับ

1. ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ ความพิการเป็นรายบุคคล
2. ด้านการจัดทำแผนการจัดการศึกษา เฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอน เฉพาะบุคคล (IIP)
3. ด้านการกระตุ้นการเรียนรู้ การเข้าร่วมกิจกรรมและสังคม
4. ด้านการจัดการเรียนรู้ มีรูปแบบที่หลากหลาย และเหมาะสมเป็นรายบุคคล
5. ด้านการบูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหา สาระสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน
6. ด้านการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับครอบครัว /ชุมชน/สังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้อง อย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี
7. ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ตามกฎกระทรวงฯอย่างมีประสิทธิภาพ ตามความต้องการเป็นรายบุคคล
8. ด้านการประสานงานการส่งต่อ และการช่วยเหลือระยะเริ่มแรกเช่น แพทย์นักการศึกษา นักกายภาพ